

Ἐσαίηως

ΑΣΚΗΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΖ' - ΤΕΤΧΟΣ 94
ΧΕΙΜΩΝΑΣ 2005-6

- Τά τελώνια - ἡ περὶ τρομολαγνείας
- Τό κήρυγμα: λόγος ἀ-λήθειας ἢ λήθης;

πρόλογος

Εδῶ καί αρκετά χρόνια παιδεύουμε τή σκέψη νά γράψουμε στήν Ἐπιγνώση κάτι γιά τήν πλάνη τοῦ τελωνισμού τῶν ψυχῶν. Διαβάζαμε τή σχετική ἀρθρογραφία σέ ξενόγλωσσα κείμενα, πού γράφονταν καί συζητιοῦνταν ἀπό ὀρθόδοξους μέν, πού ζοῦσαν ὁμως σέ χώρες ὅπου ἡ ὀρθόδοξία δέν ἔχει πατροπαράδοτη ρίζα. Ἀτελείωτες δυτικότητες μακρηγορίες, γιά θέματα πού σχετίζονται μέ τά βαθεῖα μυστήρια τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς αἰώνιας ζωῆς. Ψευδεπίγραφες ἀποδείξεις τῆς διδασκαλίας τάχα τῆς Ἐκκλησίας. Σκεφτόμασταν, λοιπόν, ὅτι εἶναι ἀνάξιο νά φέρουμε τέτοια θέματα στήν ἐπικαιρότητα, ἔστω κι ἂν ἦταν γνωστό ὅτι ἀποτελοῦν μέρος πλέον μιᾶς παρεμφαρμένης προφορικῆς, λαϊκότητας παράδοσης καί στήν Ἑλλάδα.

Τόν τελευταῖο καιρό, ἀνάμεσα σέ ἄλλα εἰσαγόμενα εἶδη, ἐμφανίζονται μέ αὐξανόμενη συχνότητα ἐκδόσεις ἀπό αὐτές πού ἐλπίζαμε ὅτι τό ὀρθόδοξο αἰσθητήριο δέν θά ἐπέτρεπε νά ἐμφανιστοῦν στή γλώσσα μας. Μέσα ἀπό τήν προβολή σύγχρονων γερόντων, πού εἶναι ἀγαπημένο θέμα τῶν θρησκευτικῶν ἐκδοτῶν, παράγεται πλέον καί ὑποκουλτούρα. Σε ὀρισμένες περιπτώσεις, ἡ ἐπίκληση τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀποκτᾶ τήν πύο τρομοκρατική, ἀντι-πνευματική, ἐξουσιαστική ἐκδοχή τῆς. Ἀντιστεκόμενοι σ' αὐτόν τόν ἀντιεκκλησιαστικό λόγο καταθέτουμε ἐδῶ λίγες σκέψεις γιά τό θέμα τοῦ λεγόμενου τελωνισμού, σάν ἐλάχιστο χρέος, κάνοντας ταυτόχρονα μιᾶ προσπάθεια νά ἀποφύγουμε τήν διαλεκτική ἀπολογητική πού εἶναι ἐγγενής σέ τέτοιες συζητήσεις.

Σάν κατακλείδα, πού σχετίζεται μέ τά παραπάνω, κάνουμε σέ ἕνα δεύτερο κείμενο μιᾶ σύντομη ἀναφορά στό ἐκκλησιαστικό κήρυγμα. Ἄς μᾶς συγχωρεθῆι αὐτό τό τελευταῖο τόλμημα. Εἶναι πύο εὔκολο νά κρίνει κανεῖς καί νά καυτηριάζει τί δέν εἶναι ἐκκλησιαστικός λόγος, τί εἶναι πλάνη καί κακοδοξία, παρά νά συνεισφέρει οὐσιαστικά στόν γόνιμο καταρτισμό τῶν ψυχῶν. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ὁμως, εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἐξαγόρευση τῶν σκέψεων γιά τά θέματα πού μᾶς πονοῦν. Τό ἐκκλησιαστικό κήρυγμα, λοιπόν, εἶναι γνήσιο ὅταν φωτίζει καί ὁδηγεῖ τήν ψυχή στήν ἐμπειρία καί τή νοσταλγία τοῦ Παραδείσου. Αὐτός ὁ λόγος ἐλευθερώνει τήν ψυχή, ἐνῶ ὁ ἐκφοβιστικός καί ἐξουσιαστικός λόγος τήν ὑποδουλώνει καί τήν ἐξυτελίζει.

Ἰ.Κ.

τά τελώνια - ἡ περὶ τρομολαγνίας

Ἰα τῆ δοκιμασία τῶν ψυχῶν καθὼς περνοῦν μέσα ἀπὸ τὸν ἀέρα, ἔχουν τοσοθετηθεῖ ἀπὸ τὶς σκοτεινὲς δυνάμεις ξεχωριστοὶ τόποι κρίσης καὶ Φρουροὶ μέ ἀξιοσημείωτη τάξη. Στὰ ὑποουράνια στρώματα, ἀπὸ τῆ γῆ μέχρι τὸν ἴδιο τὸν οὐρανό, ὀρθώνονται λεγεῶνες πεωτωκότων πνευμάτων πού Φρουροῦν τῆ διάβαση τῆς ψυχῆς. Κάθε τμῆμα εἶναι ὑπεύθυνο γιὰ μία εἰδική μορφή ἀμαρτίας καὶ ἐλέγχει τὴν ψυχὴ γι' αὐτὴ τῆ μορφή ἀμαρτίας, ὅταν ἡ ψυχὴ φθάνει ἐκεῖ. Στὰ Πατερικὰ κείμενα, οἱ ἐνάεριοι δαιμονικοὶ Φρουροὶ καὶ οἱ τόποι κρίσης ἀποκαλοῦνται τελώνια καὶ τὰ πνεύματα τὰ ὁποῖα ὑπηρετοῦν σέ αὐτοὺς ἀποκαλοῦνται εἰσπράκτορες...¹ «Στὴν Ὁρθόδοξη δογματικὴ θεολογία ἡ διέλευση τῶν τελώνιων εἶναι μέρος τῆς μερικῆς κρίσης μέσω τῆς ὁποίας καθορίζεται ἡ πορεία τῆς ψυχῆς μέχρι τὴν Τελικὴ Κρίση. Τόσο ἡ μερικὴ ὅσο καὶ ἡ Τελικὴ Κρίση διεξάγονται ἀπὸ ἀγγέλους, οἱ ὁποῖοι ἐνεργοῦν ὡς ὄργανα τῆς θείας δικαιοσύνης»².

Γιὰ τὰ τελώνια πολὺς ὁ λόγος: ἀγαπημένη θεματικὴ ἐνότητα σέ ἐνοριακές συναντήσεις, Κυριακὰ κηρύγματα, περιοδικὰ δημοσιεύματα καί, πρὸς φάτω, ἀντικείμενο μελέτης πολυσελίδων καί, δὴ ἐπιμελημένων βιβλίων πού ἀσχολοῦνται μέ τὴν ψυχὴ μετὰ τὸν θάνατο. Τό σεσημημένο μυστήριον τοῦ θανάτου ἀναλύεται μέ λεπτομερεῖς περιγραφές, ἐπεξηγήσεις, διεξοδικὰ σχόλια, ἐνῶ ἔχει ἐπιστρατευθεῖ μιὰ πλειάδα πατερικῶν καὶ ἀγιογραφικῶν κειμένων, γνήσιων καὶ νόθων, πού πάντοτε ἐρμηνεύονται -ἐν πολλοῖς αὐθαίρετα- μέ τρόπο ὥστε νά προσφέρουν τό ζητούμενο θεωρητικὸ ὑπόβαθρο. Τίποτε δέν μένει κρυφόν: Φωτίζεται ἐνδελεχῶς ἡ «περιπλάνηση» καὶ ἡ κατάσταση τῆς ψυχῆς ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατο, στίς δύο μέρες, στίς σαράντα μέρες ἀλλὰ καὶ στό διάστημα μέχρι τὴν τελικὴ Κρίση. Περιγράφεται μέ ἐκπληκτικὴ σαφήνεια ἡ φύση τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν δαιμόνων, οἱ «χριστιανικὲς ἐμπειρίες παραδείσου» σέ ἀντιπαράθεση μέ τὶς «ἐμπειρίες

¹ Ἐπισκόπου Ἰγνατίου Μωριαντιανίνωφ, «Ἔργα», τόμ. III, ἐκδ. Τουζῶφ, Ἁγία Πετρούπολη 1886. Ἡ παραπομπὴ ἀπὸ τό βιβλίον τοῦ π. Σεραφεῖμ Ρόουζ «Ἡ ψυχὴ μετὰ τὸν θάνατο», Ἐκδ. Μυριόβιβλος, Ἀθήνα 2005.

² π. Σεραφεῖμ Ρόουζ, ὁ.π.

του έναέρειου κόσμου», οί «όράσεις τής κόλασης», ή πάλη μέ τά δαιμόνια, άκόμα καί ή χαρακτηριστική «εύωδία» ή «δυσωδία» που συνοδεύει τό ανάλογο βίωμα. Όλη αύτή ή λεωτολογία συνοδεύεται άπό μία συναισθηματική περιβολή τρόμου καί όδύνης: τρόπος ένδεικτικός τής άνενδίαστης καί άνηλεούς άνάγκης του άνθρώπου νά άσκήσει έξουσία.

Στήν πραγματικότητα, ή πλάνη τών τελωνείων δέν είναι παρά παγανιστικό κατάλοιπο λαογραφικού ένδιαφέροντος άνάλογο μέ τούς μύθους τών καλικάντζαρων, τών νεκροσωμωών του Χάρωνος, του βαρκάρη του Άχέρωντος που άπαιτούσε τόν όβολό στό χέρι τών νεκρών για νά τούς περάσει στήν άλλη όχθη. «Τελώνες του δεινού κοσμοκράτορος», διδάσκει ή έμπειρία τής Έκκλησίας, δέν είναι παρά οί δαίμονες που πολιορκούν τόν άνθρωπο στή διάρκεια του έν χρόνω βίου του, σημαίνοντας τή δυνατότητά του -έν έλευθερία- νά στραφεί μακριά άπό τή χάρη καί τήν άγάπη του Θεού, στήν αυτοεξορία άπό τήν όντως ζωή. Γι' αυτό «καθ' ήμέραν άνάγκη ήμιν έπίκειται, έκτίλαιο έξ αύτής (τής Φύσεως) τάς άκάνθας, έως ου αύτ ή γη ίσταται»². Μέ τόν θάνατο όμως, «σαββατίζει ή ψυχή καί τό σώμα», κι ό σαββατισμός δέν είναι παρά «κατάπαυσις άπό παντός λυπηρού, καί άνάπαυσις τελεία τών όχληρών»³. Μέ τόν θάνατο παύουν οί σύνολες ψυχοσωματικές λειτουργίες άφου ό άνθρωπος «ούκέτι δύναται ενεργείν διά τών μορίων του σώματος, ου λαλείν, ου μιμήσκεσθαι, ου διακρίνειν, ουκ έπιθυμείν, ου λογίζεσθαι, ου θυμούσθαι, ου καθορᾶν»⁴. Η διδασκαλία περι τελωνείων έρχεται σέ άνοιχτή ρήξη μέ τήν παραπάνω πατερική κατανόηση αλλά καί μέ τήν ώίστη τής έκκλησίας ότι ό θάνατος είναι ύπνος έν χειρί Θεού.

Υποστηρίζεται άντιθετα ότι ή ψυχή είναι «ένεργή» μετά τόν θάνατο, ένω ή διδασκαλία περι «ύπνου» ονοματίζεται αίρεση τής τάξεως τών Χιλιαστών καί τών Άντβεντιστών!

Η πλάνη του τελωνισμού καθιστά τούς δαίμονες κριτές ή τουλάχιστον ανακριτές τών ανθρώπινων ψυχών καί πάντως τούς έμφανίζει σ' έναν ρόλο έπικουρίας του έργου του Θεού. Τό δικαστήριο τών τελωνίων είναι ένα κατώτερο πρωτοβάθμιο δικα-

² Ίσαάκ του Σύρου, «Τά εύρεθέντα άσκητικά», Λόγος ΟΔ', Έκδ. Ρηγόπουλου 1997.

³ Ίσαάκ του Σύρου, ό.π.

⁴ Άγ. Άναστασίου Σιναΐτη, «Όδηγός», Έρώτ. ΠΘ', Migne P.G. 89, 36.

στήριο», πού βέβαια ἀφήνει ἀνοικτό τό ἐρώτημα ἂν ὑφίσταται δευτεροβάθμιο τέτοιο ἢ ἂν ἡ τελική Κρίση ἔχει ὅποιαδήποτε σημασία, ἀφού οἱ ψυχές πού κρατοῦνται ἀπό τά τελώνια δέν φαίνεται νά ἔχουν τήν παραμικρή δυνατότητα προσφυγῆς στόν ἴδιο τόν Θεό. Κι ἀφού τίποτε δέν γίνεται ἐν ἀγνοία τοῦ Θεοῦ, τά δαιμόνια ἀποδεικνύονται συνεργοί τοῦ Θεοῦ.

Δέν ἔχει νόημα νά ἀντιπαραθέσει ἐδῶ κανείς τίς πατερικές καί ἀγιογραφικές ἀναφορές πού ἀπογυμνώνουν τή διδασκαλία περὶ τελωνείων. Κι αὐτό γιατί ἡ ἀνάγνωση τῶν πηγῶν ἀποτελεῖ μέρος τοῦ προβλήματος. Στίς μέρες μας δυστυχῶς ἡ στροφή στους Πατέρες εἶναι συχνά ἓνα εἶδος μόδας πού ἐπιβάλλεται μέ τούς ὅρους τῆς αὐθεντίας, τῆς ἀναγκαστικῆς ἐπιβολῆς. Αὐτό πού κυρίως ἔχει σημασία καί χρειάζεται νά τονισθεῖ ἐδῶ εἶναι ὅτι ἡ πλάνη τῶν τελωνίων συμβάλλει στή συστηματική διαμόρφωση ἑνός ἤθους πού ἀρνεῖται τήν ἀποφατική γνώση καί ἐγκλωβίζει τή σκέψη σέ μοτίβα πού εὐτελίζουν τό νόημα τῆς χριστιανικῆς θεολογίας.

Ἡ ἐπιτακτική ἀνάγκη τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς γιά βεβαιότητες καί περιγεγραμμένα σχήματα, ἡ ἀδυναμία της νά παραδοθεῖ μέ ἐμπιστοσύνη στό κάλεσμα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, βρίσκονται στή ρίζα κάθε σχολαστικῆς διδασκαλίας. Εἶναι ἡ Φύση τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ νά ὑποτάσσει τή γνώση στους περιορισμούς τούτου τοῦ κόσμου: τίς διαστάσεις τοῦ χώρου, τοῦ χρόνου, τῆς φθορᾶς ἐν γενεῖ. «Ψάχνουμε τό αἶνιγμα τῆς ὑπαρξῆς μας, τό μυστήριο τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου, ὅπως βλέπουμε τά σκουλίκια στό ἀπόβροχο νά ψάχνουν τή λάσπη. Τυφλά, μέσα σέ προκαθορισμένα, ἀξεπέραστα ὄρια. Ἡ σκέψη καί ὁ λόγος δέν μᾶς ἐξασφαλίζουν παρά μόνο ψευδαισθήσεις γνώσης, μόνο παραβολές, ἀλληγορίες, εἰκόνες μέσα ἀπό ἔσωτρα καί αἰνίγματα. Γαντζωνόμαστε σέ ἐμπειρίες ἄλλων, ἐμπειρίες ἀνθρώπων πού μαρτυροῦν πῶς εἶδαν τόν Θεό, πῶς μίλησαν μαζί Του. Καί ἀντικειμενοποιούμε αὐτές τίς ἄρρητες ἐμπειρίες σέ τετράγωνες ἔννοιες πού στηρίζουν τή λογική μας. Γιά νά χτίσουμε πάνω στή λογική τήν ψυχολογική μας αὐτάρκεια, τή θωράκιση πού ἀποτρέπει τόν φόβο καί τόν πανικό»⁵.

Ἡ πλάνη τῶν τελωνείων συγκροτεῖται καί θεμελιώνεται στή βάση μιᾶς ὀρθολογικῆς καί ἐκβιαστικῆς ἀντίληψης πού ἀποκαλύπτεται σέ κάθε

⁵ Χρήστου Γιανναρά, «Σχόλιο στό Ἔσσημα Ἀσμάτων», Ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα ²1991

ἔκφρασή της: ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει «νά ἀκολουθήσει τήν ἐν Χριστῷ ζωή» ὡς «τόν μοναδικό τρόπο γιά νά διαφύγει τά αἰώνια μαρτύρια». Ἔτσι, τά τελώνια λειτουργοῦν στίς ψυχές μέ τόν τρόπο τοῦ δια-βόλου: «Ὁ διάβολος κατόρθωσε νά κάνει τούς ἀνθρώπους νά πιστέψουν ὅτι ὁ Θεός δέν μᾶς ἀγαπᾷ πραγματικά, ὅτι οὐσιαστικά ἀγαπᾷ μόνο τόν ἑαυτό του καί ὅτι μᾶς δέχεται μόνο ἂν συμπεριφερόμαστε ὅπως Ἐκεῖνος θέλει νά συμπεριφερόμαστε. Τούς ἔπεισε ὅτι ὁ Θεός μᾶς μισεῖ ἂν δέν συμπεριφερόμαστε ὅπως Ἐκεῖνος μᾶς πρόσταξε καί προσβάλλεται σέ τέτοιο σημεῖο ἀπό τήν ἀνυπακοή μας, ὥστε πρέπει νά πληρώσουμε γι' αὐτήν μέ αἰώνια βάσανα, τά ὁποῖα Ἐκεῖνος δημιούργησε γι' αὐτό τό σκοπός»⁶.

Οἱ κήρυκες τῆς περὶ τελωνίων διδασκαλίας ὄχι μόνο στεροῦν ἀπό τόν ἄνθρωπο τή δυνατότητα νά ἐμπιστευθεῖ -τί νόημα ἔχει νά ἐμπιστευθεῖ ὅταν γνωρίζεις τό ἀναμενόμενο;- ἀλλά πλήττουν καίρια τήν ἴδια τή σχέση του μέ τόν Θεό. Πῶς νά ἀναζητήσῃ κανεῖς ἐλεύθερα τή σχέση του μ' ἕναν Θεό κομμένο καί ραμμένο στά μέτρα τῆς ἀνθρώπινης «δικαιοσύνης»; Πῶς νά ἐμπιστευθεῖ ἕναν Θεό πού ἐγκαταλείπει τά παιδιά του ἔρμαιο στήν ἀρπαχτικότητα τῶν δαιμονίων καί ἐξαρτᾷ τή «σωτηρία» τους ἀπό τό παραμικρό ἀνεξομολόγητο (ὄχι ἀμετανόητο) παράπτωμα; Ἐθίζεται ὁ ἄνθρωπος νά ὑποκαθιστᾷ τήν ἀναφορά του στό Θεό μέ τήν ἀνέλπιδη ἀγωνία τῆς ἀναμέτρησης μέ τούς δαίμονες, αὐτούς πού ἀρνήθηκαν πρῶτοι κάθε ἀναφορά καί κοινωνία μέ τόν Θεό. Ἀγωνίζεται νά περὶσώσει ἕναν τέλειο κατά τό δυνατόν ἑαυτό πού θά τοῦ χαρίσῃ ἀξιόμισθη ἀνταπόδοση καί περιχαράκωνεται στήν ἀσφάλεια τῆς ἐγωϊστικῆς του μοναξιάς καί αὐτοδικαίωσης· ἀρνεῖται κάθε ἀληθινή σχέση μέ τόν πλησίον ἀπό τόν φόβο μήπως πληγεῖ ἡ ἀτομικότητά του, μήπως διακινδυνεύσει καί «πέσει» -ὥστε τελικά βιώνει τήν κόλαση ἀπό τούτη τή ζωή.

Καί τί εἶναι ἀληθινά κόλαση; Εἶναι «ἡ ἀνταπόδοση μίσους στήν ἀγάπη. Ἡ πικρία στή θέα μιᾶς ἀθώας χαρᾶς. Νά περιβάλλεσαι ἀπό ἀγάπη καί νά ἔχεις στήν καρδιά σου μῖσος». Αὐτό θά εἶναι τό μαρτύριο ὅσων ἀρνηθοῦν τή σχέση τους μέ τόν Θεό. «Ὅλοι τους εἶναι προσκεκλημένοι στή χαρούμενη γιορτή. Ὅλοι τους ζοῦν στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, στήν Καινή Γῆ καί στούς Καινοῦς Οὐρανοῦς. Κανένας δέν τούς διώχνει. Ἀκόμα κι ἂν ἤθελαν

⁶ Ἀλέξανδρου Καλόμοιρου, «Ὁ πύρινος ποταμός», Ἐκδ. Ζέφυρος, Θεσσαλονίκη 21992

ν' ἀπομακρυνθῶν δὲν θά μωροῦσαν νά δραφευτεύσουν ἀπό τήν Καινή Κτίση τοῦ Θεοῦ, οὔτε νά κρυφτοῦν ἀπό τήν τρυφερή ἀγάπη τῆς πανταχοῦ παρουσίας Του. Ἡ μόνη τους ἐναλλακτική λύση ἴσως θά ἦταν ν' ἀπομακρυνθῶν ἀπό τοὺς ἀδελφούς τους καί ν' ἀναζητήσουν μιά πιερὴ μοναξιά, ἀλλὰ δὲν θά μωροῦσαν νά ξεφύγουν ἀπό τό Θεό καί τήν ἀγάπη Του»⁷. Καί πῶς νά ξεφύγεις ἀπό τέτοιον ποταμό ἀγάπης; «Ἐγὼ πατήρ, ἐγὼ ἀδελφός, ἐγὼ νυμφίος, ἐγὼ οἰκία, ἐγὼ τροφή, ἐγὼ ἱμάτιον, ἐγὼ ρίζα, ἐγὼ θμελίος. Πᾶν ὅπερ ἄν θέλης ἐγὼ. Μηδενός ἐν χρεία καταστῆς. Ἐγὼ δουλεύσω. Ἦλθον γάρ διακονησαι, οὐ διακονηθῆναι. Ἐγὼ καί φίλος καί μέλος καί κεφαλή καί ἀδελφός καί ἀδελφή καί μήτηρ. Πάντα ἐγὼ. Μόνον οἰκείως ἔχε πρὸς ἐμέ. Ἐγὼ πένης διά σέ καί ἀλήτης διά σέ, ἐπὶ σταυροῦ διά σέ, ἐπὶ τάφου διά σέ. Ἄνω ὑπὲρ σοῦ ἐντυγχάνω τῷ πατρί. Κάτω ὑπὲρ σοῦ πρεσβευτῆς παραγέγονα παρὰ τοῦ πατρὸς. Πάντα μοι σύ καί ἀδελφός καί συκληρονόμος καί φίλος καί μέλος. Τί πλέον θέλεις;»⁸.

Νά ἡ ἀπάντηση στόν φόβο τοῦ κολασμοῦ καί τῶν τελωνείων: ἡ ἄμετρη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ὁ μόνος ρεαλιστικός λόγος πρὸς κλησης στήν Ἐκκλησία· λόγος πού νά ξεπερνᾷ τήν ἀναγκαιότητα τῆς ἱκανοποίησης τοῦ θρησκευτικοῦ ὀρμέφυτου καί νά ἀπαντᾷ στόν πόθο γιά τήν ἀναζήτηση τῆς ἀ-λήθειας τοῦ ἀνθρώπινου πρὸς ὄψου. «Ἰπάρχει ἕνας τρόπος νά ἀπορεῖς, ἐνῶ ἐμπιστεύεσαι. Κι αὐτό τόν τρόπο τόν ψηλαφοῦμε μόνο στόν ἔρωτα. Ὁ ἔρωτας σημαίνει πίστη, ἐμπιστοσύνη, αὐτοπαράδοση. Εἶσαι μέσα στή σκοτεινιά ἀτέλειωτων ἀναπάντητων ἐρωτημάτων. Ὅμως ἐγκαταλείπεις στόν πόθο, κι αὐτός σέ βεβαιώνει ἄν ὁ Ἄλλος ποθεῖ τόν πόθο σου. Καί τότε ἔχουν ἀπαντηθεῖ τά ἐρωτήματα δίχως ἀπάντηση»⁹.

Ἄ.Μ.

⁷ Ἀλέξανδρου Καλόμοιρου, ὁ.π.

⁸ Ἄγ. Ἰω. Χρυσόστομος, «Εἰς τό κατά Ματθαῖον Ὅμιλία» ΟΣΤ', Ρ.Γ. 58, 700

⁹ Χρήστου Γιανναρά, ὁ.π.

Τὸ κήρυγμα - λόγος ἀλήθειας ἢ λήθης;

«... Ἡ ἀλήθεια δὲν ἐπιβάλλεται ἀπὸ τῆ γλώσσα
στὴ ζῶη, ἀλλὰ ἀπὸ τῆ ζῶη στὴ γλώσσα»¹

Δέν εἶναι εὐκόλο νὰ μιλήσει κανεὶς γιὰ τὸν λόγο πού ἐκφέρεται σήμερα ὡς κήρυγμα· κινδυνεύει νὰ περιωπείσει σέ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀτοπώματα πού ἐπιχειρεῖ νὰ ἐντοπώσει. Κι ἀκόμα: πῶς νὰ περιγράψεις τὰ χαρακτηριστικά ενός λόγου πού ὀφείλει νὰ εἶναι ἀποφατικός, χωρὶς νὰ πείσεις στὴν παγίδα νὰ τὸν «καλουπώσεις» σέ ἀσφυκτικούς περιορισμούς; Ἐτσι, τοῦτο ἐδῶ τό κείμενο ἄς ἐκληφθεῖ μόνο ὡς ἀπόπειρα προβληματισμοῦ - τίποτε περισσότερο.

Κριτήριο γιὰ νὰ ἀναγνωρίσει κανεὶς τὴν θεολογικὴ ἀλήθεια τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ λόγου εἶναι τό μέτρο πού αὐτός παραπέμπει στὴ βαθύτερη αἰτία καί τὸν σκοπὸ τῆς ὑπαρξῆς. Οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι ἀποφεύγουν αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴν ἐντρυφήση στό λόγο τῶν ὄντων, γιατί ὑπακοῦν σέ μιὰ προκατειλημμένη ἀντίληψη πού ὑπαγορεύει ὅτι ἡ ὄντολογία εἶναι δυσωρόσιτη καί καθαρά Φιλοσοφική.

Ὅμως, αἰτία τῆς ὑπαρξῆς καί τέλος τῆς ἱστορίας εἶναι ὁ ἴδιος ὁ σαρκωθεὶς Θεός, ὁ Χριστός. Αὐτὴ ἡ ἀπλή ἀλλὰ βαθύτατη ἀλήθεια εἶναι ἡ βάση τῆς ὄντολογίας ἀλλὰ καί ὅποιασδήποτε θεολογίας. Ὁ ἐκκλησιαστικός λόγος ὀφείλει νὰ θεμελιώνεται καί νὰ ἐπιστρέφει στό νόημα τῆς ἐνανθρώπισης τοῦ Χριστοῦ, γιατί μόνο χάρις σ' αὐτὴν μᾶς δόθηκε ἡ δυνατότητα νὰ ξεφύγουμε ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία ὅπου μᾶς ὄδηγεῖ ἡ ἀναπόφευκτη φθορὰ τῆς φύσης καί νὰ ἐνωθοῦμε μέ τὴν πηγὴ τῆς Ζωῆς τῆς αἰωνίου. Ἡ ἐπίγνωση τοῦ νοήματος τῆς ὑπαρξῆς φωτίζει κάθε πτυχή τοῦ βίου καί ἐπιτρέπει στόν ἄνθρωπο νὰ ἔλθει σέ ἐπικοινωνία μέ τούς γύρω του μέ ἓναν ἄμεσο καί εἰλικρινὴ τρόπο, χωρὶς τὴν ἀντιπαλότητα καί τὴ σύγκρουση πού ἀναδύεται συχνά στίς ἀνθρώπινες σχέσεις.

Αὐτό πού ἀληθινὰ ἀγγίζει τίς ψυχές καί τίς φέρνει σέ ἐνότητα δέν εἶναι αὐτὴ καθ' αὐτὴ ἡ ἀνθρώπινη γλώσσα, ὅσο τέλεια καί ἐκλεπτυσμένη κι ἂν εἶναι. Ἡ γλώσσα μπορεῖ μέ ἀκρίβεια νὰ μεταφέρει ἓνα ἐπιστημονικὸ δεδο-

¹ Ζήσιμου Λορεντζάτου, «Τὸ χαμένο κέντρο», σελ. 44

μένο ή ένα ιδεολόγημα. Δέν μπορεί όμως νά «περιγράψει» τόν ἴδιο τόν Θεό. Πῶς νά χωρέσουν οἱ λέξεις τό ἄπειρο, τό ἀχώρητο, τό ἀπερινόητο, τό ἄρρευστο, τό ἄτρεπτο, τό ἀναλλοίωτο τοῦ Θεοῦ; Γι' αὐτό ὁ γνήσιος θεολογικός λόγος ἐπιλέγει νά μιλήσει ἀποφατικά -ἀρνεῖται νά ἐξαντλήσει τό νόημα στά γλωσσικά ὄρια καί μόνο τότε ἔχει μιὰ διάσταση καθολική, πού περι- κλείει ὀλόκληρη τήν κτίση.

Τήν ἀδυναμία τῶν γλωσσικῶν περιορισμῶν ὀφείλει ὁ ἀνθρώπος νά ἀνα- πληρώνει κομίζοντας, κατά τή δύναμη καί τό τάλαντό του, βίωμα Χριστοῦ. Στό μέτρο πού ὁ ἐν Χριστῷ ἀνθρώπος ἐκφράζει «ἐνότητα νοῦ καί καρδίας, λόγου καί πράξεως, ἦθους καί εἶναι, ἐξασφαλίζει τήν καθολική ἀμεσότητα καί τή βιωματική ἀποδεικτικότητα τῆς ἀληθοῦς γνώσεως»². Αὐτή ἡ ἀμεσό- τητα καί ἡ βιωματική ἀποδεικτικότητα λειτουργοῦν ὡς δίαυλοι ἐπικοινωνι- νίας μέ τό πωϊμνιο, γιατί ἡ πλειοψηφία τῶν ἀνθρώπων συμμερίζεται μιὰ ἐμφυτη -ἂν καί λαϊθάνουσα- ικανότητα νά διακρίνει τό γνήσιο ἀπό τό ψεύ- τικο. «Ἡ γλῶσσα μας, ἔγραφε ὁ Λορεντζάτος, ἀποφασίζει γιά τό στοχα- σμό μας καί ἡ ποιότητα τῆς γλώσσας μας γιά τήν ποιότητα τοῦ στοχα- σμοῦ μας, ἀφοῦ αὐτός ὑπάγεται σέ ἐκείνη καί ὄχι ἐκείνη σέ αὐτόν»³. Ἴσως, ἂν τό συλλογιόμασταν σοβαρά θά ἀρθρώναμε μέ μεγαλύτερη σύνεση τόν ἐκκλησιαστικό λόγο.

Νά ένα παράδειγμα σύγχρονου βιωματικοῦ λόγου πού ἀληθινά πωϊμαίνει: Σημεῖωνε ὁ Παναγιώτης Νέλλας: «Ἄφοῦ πράγματι ὁ Θεός ἔγινε ἀνθρώπος, ἄρα εἶναι μεγάλο πρᾶγμα νά εἶναι κανεῖς ἀνθρώπος. Ἄφοῦ ὑπῆρξε ἔφη- βος, ἔχει κατά συνέπεια σημασία καί ἀποτελεῖ ἀπο- στολή τό νά εἶναι κανεῖς ἔφηβος. Ἄφοῦ ἐργάστηκε, ἔχει νόημα αἰώνιο ἢ καθημερινή ἐργασία μας, ἀφοῦ πῆθανε καί συνέτριψε τό θάνατο, δέν εἶναι πλεόν ὁ θάνατος πρᾶγμα τρομερό. Μποροῦμε συνεπῶς νά πιστεύουμε, μποροῦμε νά ἐλπίζουμε στή ζωή, γιατί ἡ ζωή, αὐτή ἡ πενι- χρή, ἡ θλιμμένη ἀνθρώπινή μας ζωή μπορεί νά γίνει, ἂν θέλουμε, ζωή θείκη»⁴.

² Χρήστου Γιανναρά, «Τό πρόσωπο καί ὁ ἔρω», ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 41989.

³ Ζήσιμου Λορεντζάτου, «Στοῦ Τιμονίου τό Αὐλάκι», Ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 2001.

⁴ Παναγιώτη Νέλλα, «Ὁμιλία γιά τά Χριστούγεννα», Σύναξη τ. 80.

Τό παραπάνω κείμενο ἀντλεῖ τή δυναμική του ἀπό τό γεγονός ὅτι ἀποκαλύπτει μέ τρόπο ἐμπειρικό ὡς κέντρο τῆς ζωῆς τοῦ ὀμιλοῦντος τήν ἴδια τή ζωή τοῦ Χριστοῦ. Δέν ἀρκεῖ ἡ διανοητική προσέγγιση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ γεγονότος γιά νά μεταφερθεῖ αὐτή ἡ λεπτή ποιότητα τοῦ λόγου. Ἀλλά, ἀπαιτεῖται μιά βαθιά συνείδηση ὅτι τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ καί μόνον ἔχει τή δυνατότητα νά μεταμορφώσει κάθε πτυχή τῆς ζωῆς ὥστε αὐτή νά προσανατολίζεται στό ἀνώτερο τέλος γιά τό ὅποιο μᾶς χαρίστηκε. Αὐτή ἡ ἀλήθεια μεταφέρεται σέ λέξεις μόνο ὅταν ἔχει προηγηθεῖ μιά ἀναζήτηση τοῦ νοήματος πού γονιμοποιεῖ καί ὠριμάζει τήν ψυχή.

Ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου νά ἐμβαθύνει στό νόημα τόν κρατᾶ δέσμιος ἐνός δικανικοῦ καί σχολαστικοῦ λόγου. Ὅτι δέν ἔχει ἐμβαπτιστεῖ στό νόημα τῆς ὑπαρξης καί τῆς δημιουργίας, ἐκπορεύεται σάν ὑπεραπλουστευμένο καί ἠθικοπλαστικό θρησκευτικό κήρυγμα. Τί εἶναι τό θρησκευτικό κήρυγμα καί γιατί δέν εἶναι θεολογικός λόγος; Εἶναι προϊόν ἀποκρυσταλλωμένης σκέψης πού προσεγγίζει τά νοήματα μέ σκοπὸ νά τὰ κατανοήσει διανοητικά καί τελικά νά τὰ ἐξουσιάσει. Αὐτή εἶναι ἡ τάση τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ πού θέλει νά «εἰδωλοποιεῖ» τά πάντα γύρω του, πού σημαίνει: νά τὰ ὀρίζει μέ ἀπόλυτα ἀπὸ καί συγκεκριμένο τρόπο ὥστε νά ἀντλεῖ βεβαιότητα καί ἀσφάλεια ἀπὸ τίς ἴδιες τίς δικλείδες τοῦ νοῦ.

Ἴσως ἀναπόφευκτα ὁ κήρυκας θ' ἀναφερθεῖ στό κύρος κάποιου γέροντα πνευματικοῦ ἢ θά ἐπιμένει στή διύλιση πρακτικῶν ἐρωτημάτων πού τήν ἀπάντησή τους ἀποσπασματικά συνθέτει μέσα ἀπὸ τίς γραφές. Χρησιμοποιοῖ ὅμως συχνά τίς πηγές ὄχι ὡς ὑποβοηθητικά παραδείγματα πού θά περι-χωρήσουν τήν ἐλευθερία τῶν ἀκροατῶν του καί θά τοὺς καλέσουν σέ γόνιμο προβληματισμό. Ἀλλά, οἱ πηγές καταλήγουν νά ἐξαντλοῦν τό νόημα τοῦ λόγου καί ἐγκλωβίζουν τό ἀκροατήριο σέ μιά μερική καί μονοδιάστατη κατανόηση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ γεγονότος. Ὁ λόγος τότε μετατρέπεται σέ ἐγχειρίδιο ὁδηγιῶν πρὸς ναυτιλλομένους, ἀσκεῖ στίς ψυχές ἐκφοβιστικό καταναγκασμό καί ἀναπόφευκτα τίς δουλώνει μέσα σέ ψυχολογικῆς φύσεως συναισθηματικῆς προβολές.

Ἐνα ἀπὸ τά πῶς σημαντικά προβλήματα τοῦ θρησκευτικοῦ λόγου, καί κυρίως τῆς ποιμαντικῆς του διάστασης, εἶναι ἡ ἐμμονή του στά ζητήματα τῆς «ἠθικῆς». Τό ἦθος ἀνάγεται σέ ἓνα εἶδος ἐξωτερικῆς συμμόρφωσης μέ

κάποιους κώδικες συμπεριφοράς που έχουν σκοπό να περιορίσουν τις βιολογικές όρμες και τά πάθη για να οδηγήσουν τον άνθρωπο σε μία καταξιωμένη αρετή. Αυτή η προσπάθεια όπωσδήποτε απαιτεί κόπο και όταν επιτυγχάνεται, δίκαια θεωρείται κατόρθωμα. Όμως, ταυτόχρονα οδηγεί στην αντίληψη ότι ο άνθρωπος μπορεί από μόνος του, ως άτομο, να φθάσει σε μέτρα «καθαρότητας» ακολουθώντας έναν βίο ενάρετης πεζότητας από τον όποιο ο ίδιος ο Θεός εξορίζεται⁵. Η παράβαση των αυστηρών κανόνων ηθικής που αδιάκριτα του επιβάλλονται έχει σαν αποτέλεσμα να περιαίωπει σε μία κατάσταση περιδεούς φόβου και συμπλεγμάτων ένοχης. Οί έπιταγές του θρησκευτικού λόγου για συμμόρφωση μέ τις έντολές του Θεού θά είχαν πραγματικό νόημα αν μεταμορφωνόταν σ' ένα κάλεσμα προς τον πιστό για συμμετοχή στην πράξη της εκκλησιαστικής άσκησης και στον περιορισμό των ατομικών επιθυμιών μέ μόνο κίνητρο την έκούσια ύπακοή από αγάπη. «Αίχμαλωτίζοντες πάν νόημα εις ύπακοήν του Χριστού»⁶, έγραφε ο Παύλος στους Κορινθίους. Αυτή είναι και η πεμπουσία της μετά-νοιας και της μεταμόρφωσης του ανθρώπου σε δοχείο της Χάρης του Θεού.

Τόν τελευταίο καιρό γινόμαστε μάρτυρες κι ενός άλλου λόγου που κηρύσσεται από τον άμβωνα. Είναι η σαφής έκφραση θέσεων και απόψεων για τά θηνικά θέματα, τούς πολιτικούς χειρισμούς, την κρατική έξουσία. Καί λημονείται τό γεγονός ότι, πέραν των άλλων, οί θέσεις και οί απόψεις είναι ατομικού χαρακτήρα, δέν έπιτρέπεται να εκφέρονται ως λόγος εκκλησιαστικός -που μάλιστα άποσπῶ χειροκρότημα στό πρόσωπο του εκφωνητή! Ό γνήσιος θεολογικός λόγος συνάγει τό ποιμνιο στην αλήθεια -αυτός είναι ο όρισμός του εκκλησιαστικού λόγου. Η μετοχή του πιστού στην αλήθεια σταδιακά διαμορφώνει και τά κριτήριά του για κάθε θέμα, καλλιεργεί τις έπιλογές του, άμβλύνει τις έμπαθείς προσκολλήσεις, αυξάνει την κριτική ικανότητα και διάκριση ώστε να άνδρώσει μέ έλευθερία την προσωπική του στάση και όπτική.

Προβληματική είναι και η χρήση του συναισθηματικού στοιχείου ως τρό-

⁵ Βλ. σχετικά τό άρθρο του Θανάση Ν. Παπαθανασίου, «Η Τρομοκρατία των αντιτρομοκρατών», Σύνταξη τ. 82/2002.

⁶ Β' προς Κορινθίους, 10:5

που ἐπικοινωνίας μέ τίς ψυχές. Ὄταν ὁ λόγος πού ἀρθρώνεται ἀπευθύνεται κυρίως στό θυμακό, στό συναίσθημα, τότε ὑποβιβάζει τή λογική ικανότητα τῶν πιστῶν καί τούς ἀφαιρεῖ τή δυνατότητα νά συμμετέχουν στό ἐκκλησιαστικό γίνεσθαι μέ μία ψυχοσωματική πληρότητα, νοῦ καί καρδιάς. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο ὁ λαός μαθαίνει ν' ἀξιολογεῖ τή μετοχή του στήν ἐκκλησία μέσα ἀπό τά συναισθήματά του, ἕνα κριτήριο ἐξαιρετικά ἐπικίνδυνο καί ἀσταθές, πού μερικές φορές διολισθαίνει σέ ψυχοπαθολογία. Εἶναι ἐνδεικτική ἡ ἐμμονή τοῦ θρησκευτικοῦ λόγου στό θάυμα, στήν συγκινησιακά φορτισμένη ὑπερβατικότητα. Στά κηρύγματα αὐτά, τό ἴδιο τό νόημα τῆς πίστης ταυτίζεται μέ τήν ἀποδοχή τῶν θαυμάτων καί ὁ πιστός ὑποκύπτει εὐκολα στό κῦρος τοῦ ὑπερφυσικοῦ καί τοῦ ἀνεξήγητου. Ἔτσι, ὅμως, καταλύεται οὐσιαστικά ἡ ἔννοια τῆς ἀληθινῆς ἐμπιστοσύνης στόν Θεό. Μάταια προειδοποιοῦν οἱ ἅγιοι ὅτι, «ὁ χωρίς ἀνάγκης κατατολμῶν ἐν τούτῳ, ἢ παρακαλῶν τόν Θεόν, καί ἐπιθυμῶν θαυμάσια, καί δυνάμεις γενέσθαι ἐν ταῖς χερσίν αὐτοῦ, πειραζόμενος ὑπό τοῦ γελοιαστοῦ εὐρίσκεται δαίμονος ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ, καί καυχώμενος καί ἀσθενῶν ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ»⁷.

Παρόμοια, ἡ συχνή χρήση τοῦ φόβου φαίνεται νά θεωρεῖται ἀπαραίτητο ἐργαλεῖο τοῦ θρησκευτικοῦ κηρύγματος. Ὁ φόβος τῆς ἁμαρτίας καί τοῦ πειρασμοῦ, τῆς Κρίσης καί τοῦ αἰώνιου βασανισμοῦ ἐπιστρατεύονται γιά νά ἀποτρέψουν τόν ἄνθρωπο νά υἱοθετήσει ἕναν τρόπο ζωῆς ξένο πρὸς αὐτόν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι στή βιβλική καί πατερική γραμματεία ἀλλά καί στήν ἀγιογραφική τέχνη ἡ ἀναφορά στόν τόπο τῆς Κολάσεως εἶναι συνήθης καί συχνά παραστατικότερη. Ὄστόσο, κατά μία ἔννοια ἡ πιστότητα στήν ἐκκλησιαστική Παράδοση δέν μπορεῖ νά σημαίνει τήν σχολαστική ἀναπαραγωγή ἐνός ἀνθρωπομορφικοῦ εἰκονισμοῦ ἔστω κι ἂν αὐτός δέν παρᾶγει πλεόν νόημα.

Χωρίς βεβαιότητα, ἀλλά μόνο μέσα ἀπό μία περιορισμένη ἐμπειρική παρατήρηση, συνάγεται ὅτι σήμερα ὁ φόβος τῆς Κολάσεως δέν λειτουργεῖ

⁷ Ἰσαάκ Σύρου «Τά εὐρεθέντα ἀσκητικά», Λόγος ΛΣΤ', Ἐκδ. Ρηγόπουλου

⁸ Μαξίμου Ὁμολογητῆ, «Περί ἀγάπης κεφαλαίων ἑκατοντάς πρώτη», πᾶ-πβ: «Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νιωπηκῶν», Ἐκδ. Ἀστήρ, τ. Β', 1958, σσ. 11-12

μέ τρόπο πού νά αλλάξει τό νοῦ ἢ νά μεταμορφώνει τή ζωή, ὅπως ἐνδεχο-
μένως ἄλλοτε. Ὅταν ὁ «μεταφυσικός» προβληματισμός εἶναι ἀνύπαρκτος
ἢ ἄσχετος μέ τό βαθύτερο νόημα τῆς ὑπαρξης καί τῆς ζωῆς, οἱ ἀπειλές τῆς

κόλασης δέν «βλασταίνουν διαδοχικά τήν ἐγκράτεια, τήν
ἐλπίδα στό Θεό, τήν ἀπάθεια κι ὑστερα τήν ἀγάπη»⁸. Ὁ
σημερινός ἀνθρώπος, ἐάν προσλάβει στήν ψυχή του τόν
Φόβο τῆς ἀμαρτίας καί τῆς κολάσεως, θά τόν μετατρέψει
μόνο σέ ἐνοχή, σέ περιδεδή συνείδηση, σέ ἔντονο ψυχωσικό
ἄγχος. Κι αὐτό γιατί λείπουν οἱ προϋποθέσεις μιᾶς ὑγιοῦς

διαχείρισης τοῦ Φόβου: ἔχουμε διαστρέψει τό νόημα τῆς ζωῆς καί τῶν
πραγμάτων, σέ σημεῖο πού νά ἀγνοοῦμε στοιχειώδεις ἔννοιες καί ὄρους.
Πόσοι χριστιανοί κατανοοῦν τόν λόγο τοῦ Ντοστογιέφσκυ ὅτι, «Κόλαση
εἶναι τό μαρτύριο τοῦ νά μὴν ἀγαπάει κανείς»; Στήν ἴδια φράση, ὄχι μόνο
ἡ ἔννοια τῆς κόλασης, ἀλλά καί τοῦ μαρτυρίου καί τῆς ἀγάπης θά χρεια-
ζόταν ὀλοκληρωτικό ἀναποδογύρισμα γιά νά ἀποδώσουν τήν ἐκκλησιαστι-
κή τους σημασία.

Ἴσως, βέβαια, κανείς ἀναρωτηθεῖ σέ ποιούς ἀκριβῶς ἀπευθύνεται ὁ θεολο-
γικός λόγος ὅταν ξεκινᾷ ἀπό τήν ὑπαρκτική ἀλήθεια. Ἐδῶ τίθεται τό
δίλημμα πού συχνά ἀπασχολεῖ τούς ποιμένες, ἂν πρέπει νά ὑποκύπτουν
σ' ἕναν λόγο «θηρησκευτικό» ἀλλά εὐληπτο πού βρίσκει ἀπήχηση σ' ἕνα
εὐρύτατο ἀκροατήριο ἢ ἂν θά πρέπει νά «ὑψώσουν τόν πῆχη» κινδυνεύο-
ντας νά γίνονται ἀντιληπτοί ἀπό λίγους μόνον ὑποψιασμένους.

Ὅπως δὴ ποτε, ὁ θεολογικός λόγος ὀφείλει νά εἶναι πρῖν ἀπ' ὅλα δια-
κριτικός. Νά μωρεῖ νά ἀφουγκράζεται τίς ἀνάγκες τοῦ ποιμνίου καί νά
σφυγμομετρεῖ τά ὅρια κατανόησής του. Αὐτή ὅμως ἡ παράμετρος σέ καμιά
περίπτωση δέν δικαιολογεῖ τόν εὐτελισμό τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καί τήν ἀπο-
μάκρυνσή του ἀπό τήν ἀλήθεια πού εὐαγγελίζεται. Δέν εἶναι πάντοτε ἀπα-
ραίτητο νά «καταναλώνεται» τό κήρυγμα ἀπό τούς πιστούς -νά δημιουρ-
γεῖται δηλαδή σ' αὐτούς ἡ αἴσθηση τῆς εὐκόλης πρόσληψης καί κατανόη-
σης τῶν λεγομένων. Αὐτή ἡ νοοτροπία ὀδηγεῖ σέ βεβαιότητες ἀτομοκεντρι-
κοῦ χαρακτήρα, σ' ἕνα εἶδος αὐτάρκειας πού καθόλου δέν προάγει τήν
ἀνθρώπινη ψυχή. Ἀντίθετα, ἡ μετρημένη δυσκολία καί ἡ ἐλευθερία πού σαρ-
κώνεται στή γνήσια θεολογία ἐνεργοποιοῦν τό ποίμνιο ἀνοίγοντας πραγμα-

τικούς δρόμους σκέψης και πράξης. Αυτή η αΐθηση της έκκρεμότητας μέ την όποία θά αποχωρήσει ο πιστός ίσως τόν οδηγήσει στην αναζήτηση της Χάρης και της βοήθειας του Θεού. Ο γνήσιος θεολογικός λόγος ελευθερώνει τόν άνθρωπο από τόν έγκλωβισμό του στην άτομικότητα, τήν ολοκληρωτική ύποταγή του στη Φυσική αναγκαιότητα, του μιλά για τήν κοινωνία των προσώπων ώστε νά τόν λυτρώσει από τόν πνευματικό θάνατο. Οί ψυχές των ανθρώπων στην πραγματικότητα διψούν για τέτοια τροφή, κουρασμένες από τή μεμψιμοιρία και τήν ύποκρισία της ζωής. Ο έκκλησιαστικός λόγος όταν ευαγγελιστεί τή Σάρκωση ως πλήρωμα αγάπης και τήν Ανάσταση ως ελευθερία από τόν θάνατο, γίνεται αληθινό δῶρο για τίς ψυχές.

Ά.Μ.

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ:

Ἄρχαγγελος, τμήμα ἀπό τήν Ἐνθρονη Παναγία μέ ἀρχαγγέλους.

1191, Ναός Ἁγίου Γεωργίου, Κουρμπινοβο (περιοχή Πρεσπών), Ὀχρίδα.
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ: ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ, ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΙΚΟΝΑ ΟΠΙΣΘΟΦΥΛΛΟΥ:

Προσωποποίηση τοῦ ποταμοῦ Ἰορδάνη. Λεωτομέρεια ἀπό τή Βάπτιση τοῦ Χριστοῦ.

Μανουήλ Πανσέληνος, Πρωτᾶτο, Καρυές Ἁγίου Ὁρους.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΕΛ. 2, 15 :

Δημήτρης Κράλλης: Λίμνη Βόλβη Λαγκαδά.

Τὸ περιοδικὸ Ἐστίγνωση ἐκδίδεται κάθε τρίμηνο. Ἐκδότης: Παῦλος Πολιτίδης
Συντακτικὴ ἐπιτροπὴ: Ἰ. Καλόμοιρος, Ἀ. Μωύρου, Π. Πολιτίδης.
Καλλιτεχνικὴ ἐπιμέλεια: Κ. Σισκάκης. Ἐκτύπωση - διεύθυνση ἐπικοινωνίας:
Ἐκδόσεις «Ζέφυρος», 17ης Νοεμβρίου 79, 543 52 Πυλαία, Θεσσαλονίκη, Τηλ.
Κέντρο: 2310/ 948.233 - Διεύθυνση στὸ διαδίκτυο: www.zephyr.gr/stjohn

Παρακαλοῦμε οἱ προαιρετικὲς συνδρομὲς νὰ ἀποστέλλονται στὸ ὄνομα
Γρηγόρης Καλόμοιρος, 17ης Νοεμβρίου 79, 543 52 Πυλαία, Θεσσαλονίκη.
Εὐχαριστοῦμε θερμά.